Original Article

Investigating facilitators and inhibitors of student participation in congregational prayers in Kashan Universities in 2018

Mirzaei H[1], Jafarnejad S[1], Shadcam P[2], Azadchehr MJ[3], Sayyadi-Rahaghi N[4], Shahfazl AR[5], Banafsheh HR[6], Ghaderi A[7,8*]

1- Research Center for Biochemistry and Nutrition in Metabolic Diseases, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, I.R. Iran.
2- Student Research Committee, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, I.R. Iran.
3- Clinical Research Development Unit-Shahid Beheshti Hospital, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, I.R. Iran.
4- Health Information Management Research Center, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, I.R. Iran.
5- Department of Islamic Studies, Faculty of Medicine, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, I.R. Iran.
6- Physiology Research Center, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, I.R. Iran.
7- Department of Addiction Studies, Faculty of Medicine, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, I.R. Iran.
8- Clinical Research Development Unit-Matini/Karegarnejad Hospital, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, I.R. Iran.

Received: 2019/06/2 | Accepted: 2019/11/10

Abstract:

Background: Considering that young people are considered as the future makers of the islamic society, the need for recognizing important issues such as how to initiate prayers and participate in prayer in congregation is very important. This study aimed determine the facilitators and inhibitors of student participation in prayer in college students of Kashan University.
Materials and Methods: In this descriptive cross-sectional study, using convenience sampling method, 451 students of Kashan universities (Azad, Ministry of Science, and Medical Sciences) participated in the study. The research instrument was a demographic questionnaire, facilitating and preventing students from attending community prayer. Data were analyzed by SPSS software version 16 using descriptive statistics (frequency distribution) and inferential statistics (Chi-square and one-sample t-test).
Results: The results of this study showed that students of medical sciences (48.6%) and Azad Islamic University (45.1%) participated in community prayers more than those of the Ministry of Science (33.3%). Participation in community prayer among native students (73.8%) was significantly higher than non-native (34%) students (P<0.001). Among the effective factors in encouraging participation in Congregational Prayer, the factor "belief in reciprocity in attending prayer in congregation" has the highest mean (2.76). Among the factors preventing participation in the congregational prayer, the highest mean (2.41) was attributed to the "length of the prayer of the congregation".
Conclusion: Given the fact that students are future managers and managers of the country, interventions are necessary in order to understand the religious foundations and the benefits of community prayer in the field of youth and students as awareness-raising programs.

Keywords: Congregational Prayer, Students, Facilitating Factors, Preventing Factors

***Corresponding Author:**
Email: gaderiam@yahoo.com
Tel: 0098 918 771 7435
Fax: 0098 315 557 5058

Conflict of Interests: ***No***

Feyz, Journal of Kashan University of Medical Sciences, Supplement, 2020; Vol. 23 , No7, Pages 771-777

Please cite this article as: Mirzaei H, Jafarnejad S, Shadcam P, Azadchehr MJ, Sayyadi-Rahaghi N, Shahfazl AR, et al. Investigating facilitators and inhibitors of student participation in congregational prayers in Kashan Universities in 2018. ***Feyz*** 2020; 23(7): 771-7.

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

بررسی عوامل تسهیل‌کننده و ممانعت‌کننده از شرکت دانشجویان در نماز جماعت در دانشجویان دانشگاه‌های سطح شهر کاشان در سال 1397

حامد میرزایی [1]، صادق جعفرنژاد [1]، پردیس شادکام [2]، محمّدجواد آزادچهر [3]، نرجس صیادی رهقی [4]، علیرضا شاه‌فضل [5]، حمیدرضا بنفشه [6]، امیر قادری [7،8]*

خلاصه:

سابقه و اهداف: با توجه به این‌که جوانان به‌عنوان آینده‌سازان جامعه اسلامی به شمار می‌روند، نیاز به شناخت مسائل مهمّی از قبیل چگونگی برپاداشتن نماز و شرکت در نماز جماعت از اهمیت بسزایی برخوردار است. تحقیق حاضر با هدف تعیین عوامل تسهیل‌کننده و ممانعت‌کننده از شرکت دانشجویان در نماز در دانشجویان دانشگاه‌های سطح شهر کاشان انجام شد.

مواد و روش‌ها: در مطالعه توصیفی – مقطعی حاضر با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس تعداد 451 نفر از دانشجویان دانشگاه‌های سطح شهر کاشان (آزاد، وزارت علوم و علوم پزشکی) طی سال 1397 شرکت کردند. ابزار پژوهش پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک، عوامل تسهیل‌کننده و ممانعت‌کننده از شرکت دانشجویان در نماز جماعت بود. داده‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS ویرایش 16 و با استفاده از آمار توصیفی (توزیع فراوانی) و آمار استنباطی (آزمون‌های کای اسکوئر و تی تک‌نمونه‌ای) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: نتایج نشان داد که دانشجویان علوم پزشکی (48/6 درصد) و آزاد (45/1 درصد) به نسبت بیشتر از دانشجویان وزارت علوم (33/3 درصد) در نماز جماعت شرکت می‌کنند. همچنین شرکت در نماز جماعت در بین دانشجویان بومی (73/8 درصد) به‌طور معناداری بیشتر از دانشجویان غیربومی (34 درصد) بود ($P<0/001$). از بین عوامل مؤثر در ترغیب به شرکت در نماز جماعت، عامل «اعتقاد به ثواب حضور در نماز جماعت» بیشترین میانگین (2/76) را به خود اختصاص داد. همچنین، از بین عوامل ممانعت‌کننده شرکت در نماز جماعت، بیشترین میانگین (2/41) مربوط به عامل «طولانی بودن نماز جماعت» بود.

نتیجه‌گیری: با توجه به این‌که دانشجویان، مدیران و اداره‌کنندگان آینده کشور هستند، اقدامات مداخله‌ای در راستای تفهیم مبانی دینی و فواید نماز جماعت در حوزه جوانان و دانشجویان به شکل برنامه‌های آگاهی‌سازی ضروری است.

واژگان کلیدی: نماز جماعت، دانشجویان، عوامل تسهیل‌کننده، عوامل ممانعت‌کننده

دو ماه‌نامه علمی – پژوهشی فیض، دوره بیست و سوم، شماره 7، ضمیمه 1398، صفحات 777-771

مقدمه

نماز در بیشتر ادیان الهی برترین رکن معنویت و ارتباط با خداوند است. اگرچه در کیفیت و نحوه ادای آن تفاوت‌هایی در میان مذاهب وجود دارد، اما در تاریخ مذاهب دینی، هیچ شریعت و دینی بدون فرضیه نماز نبوده است. در آیین اسلام نماز جایگاهی منحصربه‌فرد دارد و جایگزینی ندارد و برترین شکل ارتباط با خداوند تلقی می‌شود [2،1]. خداوند در قرآن می‌فرمایند: «و ما خلقت الجن و الانس الا لیعبدون»؛ «جن و انس را نیافریدم مگر برای این‌که عبادتم کنند». بنابراین نماز هادی اعمال دیگر است و این توان را دارد که همه اعمال را در راستای خود اصلاح کند و دورکننده از زشتی‌ها باشد [3]. حضرت محمّد (ص) می‌فرمایند: «برای هر چیز صورتی است و صورت دین نماز است، پس با بی‌توجهی به نماز، صورت دینتان را زشت نشان ندهید». همچنین، امام علی (ع) می‌فرمایند: «هیچ عبادتی نزد پروردگار دوست‌داشتنی‌تر از نماز نیست». بنابراین نماز از اصولی‌ترین لزومات دین به شمار می‌آید «ان عمود الدین الصلاه» [5،4]. اگرچه نماز اهمیت فراوانی دارد، اما برگزار کردن آن به جماعت اهمیت بیشتری دارد. نماز جماعت نمادی از جامعه اسلامی است و عناصری مانند رهبری، اتحاد و نظم را در بر می‌گیرد. در

1. استادیار، مرکز تحقیقات بیوشیمی و تغذیه در بیماری‌های متابولیک، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران
2. کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران
3. کارشناسی ارشد آمار زیستی، واحد تحقیقات بالینی بیمارستان شهید بهشتی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران
4. دانشجوی کارشناسی ارشد فناوری اطلاعات سلامت، مرکز تحقیقات مدیریت اطلاعات سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران
5. استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران
6. استاد، مرکز تحقیقات فیزیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران
7. استادیار، گروه مطالعات اعتیاد، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران
8. استادیار، واحد تحقیقات بالینی بیمارستان کارگرنژاد و متینی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران

* **نشانی نویسنده مسؤول:**
کاشان، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، دانشکده پزشکی، گروه مطالعات اعتیاد

تلفن: 09187717435 **دورنویس:** 03155575058

پست الکترونیک: gaderiam@yahoo.com

تاریخ دریافت: 12/3/1398 **تاریخ پذیرش نهایی:** 19/8/1398

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

پاداش و ارزش نماز جماعت آمده است که اگر تمام دریاها مرکب، تمام درختان قلم و تمام جن، انس و ملائکه نویسنده شوند، نمی‌توانند ثواب یک رکعت نماز جماعت بیش از 10 نفر را بنویسند. چنان‌چه خداوند در سوره بقره می‌فرماید: «نماز را به پا دارید و زکات را بپردازید و با رکوع‌کنندگان به رکوع روید». در این راستا، رسول اکرم (ص) می‌فرمایند: «فضیلت نماز جماعت، بیست و پنج برابر نماز فرادی است» [9-6]. از طرف دیگر اهمیت‌دادن به نظافت و زیبایی مسجد آن را به محیطی شاداب، باطراوت، جذاب و دلکش مبدل می‌سازد. ایجاد اشتیاق و استقبال عمومی به‌ویژه نسل جوان به مسجد و رفع مشکلات و موانع حضوری آنان به‌عنوان یک اقدام اساسی از سوی امام جماعت بایستی مورد توجه قرار گیرد. البته صداقت، تقوی و پاکی، حسن سلوک، عملکرد صحیح، رعایت شؤونات، برخورد گرم و شریک‌ساختن همگان در اداره امور مسجد استقبال عمومی مردم به مسجد را به دنبال خواهد داشت. همچنین مسجد باید محلّ انس، وحدت و همدلی و مشارکت همه مسلمانان باشد. طبق آیه شریفه «ان اوّل بیت وضع للناس» مسجد برای بهره‌برداری همه مردم ایجاد شده است، بنابراین اختصاص‌دادن مسجد به یک صنف و گروه خاص صحیح نیست. بنابراین انجام کارهایی که موجب اختلاف و سوءتفاهم می‌شود، همچنین اعمال سلیقه شخصی و استبداد به رأی مدیریت مسجد و عدم توجه به نظریات دیگران در انجام امور آن و برخورد ناشایست با جوانان و نوجوانان توسط خادم یا هریک از اعضای هیأت امنایی که با رسالت مسجد آشنایی ندارند، به‌تدریج مردم و نسل نو را پراکنده و مسجد را خلوت می‌سازد [9،4]. همچنین، از یک طرف اجتماع در مسجد و نماز جماعت، تأثیرگذاری نماز را افزایش می‌دهد و از طرف دیگر در ایجاد و تقویت رفتارهای مثبت بسیار نقش دارد. همچنین صف‌های نماز جماعت جلو تهاجم فرهنگی غرب را گرفته، آثار عقب‌ماندگی را از جامعه اسلامی پاک می‌کند [3]. نماز به‌عنوان الگویی جامع از بینش، گرایش و رفتار انسان در ارتباط با خود، دیگران و محیط زیست از ابعاد متعددی مورد پژوهش قرار گرفته است. در پژوهشی که به بررسی دیدگاه دانشجویان در مورد نماز جماعت و مسجد دانشگاه پرداخته شده بود، نتایج مطالعه به دید مثبت دانشجویان نسبت به نماز اشاره کرده است [10]. همچنین، نتایج پژوهش‌های دیگر موانع جذب جوانان به مسجد را عدم آشنایی با فلسفه نماز و اسرار نماز جماعت می‌دانند و چون فلسفه جماعت‌ها در میان مردم غریب و ناآشناست؛ آشنایی جوانان با این مفاهیم عظیم و درک فیض معنوی آن موجب علاقمندی مضاعف در آن‌ها خواهد شد. بنابراین افزایش آگاهی در مورد آثار، برکات و فلسفه نماز جماعت در شرکت در نماز جماعت مؤثر است [12،11].

یعقوبی و همکاران بیان داشتند که در مؤلفه‌های نقش نماز جماعت، گرایش به نماز، تصور مثبت به آثار نماز و نمره کلّ مقیاس گرایش به نماز، گروه مؤنث نسبت به مذکر از میانگین نمرات بالاتری برخوردار هستند، در حالی که در مؤلفه‌های اجتناب از نماز و ادراک خنثی به آثار نماز، وضعیت برعکس است. این نشان می‌دهد که دخترها نسبت به پسرها به نماز گرایش بیشتری دارند [13]. در حالی که مطالعات دیگر نشان دادند که پسران در زمینه عقیدتی بیش از دختران در وضعیت زودرس قرار می‌گیرند. در مطالعه‌ای که توسط مجاهد و همکاران در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی یزد انجام گرفت، نتایج مطالعه نشان داد که 83/5 درصد دانشجویان در نماز جماعت شرکت می‌کنند. در این مطالعه پخش اذان در محیط‌های آموزشی بیشترین تأثیر را در حضور دانشجویان در نماز جماعت داشت و بیشترین علت عدم شرکت دانشجویان در نماز جماعت عدم آشنایی با احکام و آداب نماز جماعت بود [11]. نتایج مطالعات دیگر حاکی از آن است که برگزاری مرتب نماز جماعت، دسترسی به سرویس بهداشتی، پخش اذان و رعایت بهداشت از عوامل تأثیرگذار در شرکت دانشجویان در نماز جماعت می‌باشد [14]. در مطالعه دیگری در دانشگاه آزاد اسلامی تویسرکان، ذوالفقاری و خلیجی دریافتند که متغیرهای زمان، مکان، امکانات مسجد، مشارکت مسؤولان و روحانی‌بودن امام جماعت بر میزان مشارکت دانشجویان در نماز جماعت تأثیرگذار است [12]. بنابراین با توجه به این‌که دانشجویان به‌عنوان آینده‌سازان و بزرگ‌ترین سرمایه‌ها به شمار می‌روند و تلاش در جهت شناخت دینی و توسعه آگاهی‌های آنان از اهمیت بسزایی برخوردار است؛ نیاز به شناخت چگونگی برپاداشتن نماز و شرکت در نماز جماعت، تفهیم مبانی دینی و فواید نماز جماعت و عوامل مؤثر بر آن، راه‌گشای مسؤولان فرهنگی دانشگاه‌ها خواهد بود تا با درک عمیق‌تری برنامه‌ریزی نمایند. بنابراین این پژوهش با هدف تعیین عوامل تسهیل‌کننده و ممانعت‌کننده از شرکت دانشجویان در نماز جماعت در دانشجویان دانشگاه‌های سطح شهر کاشان انجام شد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه توصیفی - مقطعی است و جامعه آماری آن را دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه‌های سطح شهر کاشان تشکیل می‌دهد که در نهایت 451 نفر از دانشجویان دانشگاه‌های سطح شهر کاشان شرکت کردند. روش نمونه‌گیری، در دسترس بود. جهت اجرای پژوهش پس از اخذ مجوز از مسؤولان، به آموزش دانشکده‌ها مراجعه می‌شد و دانشجویان به‌صورت تصادفی انتخاب می‌شدند و بعد از مراجعه به دانشجویان اهداف

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

پژوهش برای آن‌ها توضیح داده می‌شد و در صورت رضایت به شرکت در پژوهش، پرسشنامه در اختیار آن‌ها قرار می‌گرفت تا به‌صورت خودگزارشی تکمیل نمایند. ابزار گردآوری داده‌ها، شامل پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک (سن، جنس، تأهل، میزان تحصیلات، دانشگاه محلّ تحصیل، محلّ سکونت و محلّ اقامت) و پرسشنامه مربوط به عوامل تسهیل‌کننده و ممانعت‌کننده از شرکت دانشجویان در نماز جماعت بود. سؤالات مربوط به نظرات دانشجویان در مورد عوامل ترغیب‌کننده شرکت در نماز جماعت شامل 12 سؤال بود که عبارتند از: مقبولیت یا ویژگی‌های امام جماعت، سخنرانی مفید امام جماعت در زمان برگزاری نماز، حضور اساتید و مسؤولان در نماز جماعت، شرکت دوستان نزدیک در نماز جماعت، نظافت و زیبایی محیط نمازخانه، نزدیک بودن وضوخانه به نمازخانه، وجود سرویس بهداشتی کافی، پخش اذان، جذابیت اذان پخش‌شده و اعتقاد به ثواب حضور در نماز جماعت و سؤالات مربوط به عوامل بازدارنده شرکت در نماز جماعت شامل 13 سؤال به این شرح بود: هم‌زمانی نماز با کلاس درس، انجام سخنرانی بین دو نماز، هم‌زمانی نماز با توزیع غذا، طولانی‌بودن نماز جماعت، عدم آشنایی با احکام و آداب نماز جماعت، تمسخر دیگران، سبک شمردن نماز، نداشتن وقت کافی، وضعیت جسمانی بعضی افراد مانند بوی عرق بدن و...، آمیختگی نماز با مسائل سیاسی، احساس تحجّر و عقب‌ماندگی، انتظار زیاد جهت برپایی نماز جماعت، شک به وقفی‌بودن محلّ نماز جماعت که طبق مقیاس لیکرت به چهار دسته: کم، متوسط، زیاد و بسیار زیاد درجه‌بندی شد. روایی و پایایی پرسشنامه مذکور مورد تأیید قرار گرفت و اعتبار (پایایی) آن از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، 0/89 به‌دست آمد. مجاهد ضریب پایایی به روش بازآزمایی را برای کلّ مقیاس‌ها 0/81 محاسبه کرده است [11]. بنابراین از این پرسشنامه برای مطالعه حاضر استفاده شد. داده‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS ویرایش 16 و با استفاده از آمار توصیفی (توزیع فراوانی) و آمار استنباطی (آزمون‌های کای اسکوئر و تی تک‌نمونه‌ای) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

در این پژوهش تعداد 451 نفر از دانشجویان شهر کاشان شرکت داشتند. جدول شماره 1 توزیع دانشجویان برحسب متغیرهای جمعیت‌شناختی را به تفکیک شرکت در نماز جماعت نشان می‌دهد.

جدول شماره 1- توزیع فراوانی دانشجویان مورد مطالعه برحسب متغیرهای جمعیت‌شناختی به تفکیک شرکت در نماز جماعت

متغیر	شرکت در نماز جماعت	بله	خیر	مقدار P
		تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	
دانشگاه محلّ تحصیل	علوم پزشکی	(48/6)126	(51/4)133	0/042
	وزارت علوم	(33/3)30	(66/7)60	
	آزاد	(45/1)46	(54/9)56	
جنس	زن	(47/3)157	(52/7)175	0/075
	مرد	(37/8)45	(62/2)74	
سن	کمتر از 20 سال	(48/9)43	(51/1)45	0/726
	20 تا 25 سال	(44)151	(56)192	
	26 تا 30 سال	(43/8)7	(56/2)9	
	بالای 30 سال	(25)1	(75)3	
وضعیت تأهل	مجرد	(44/1)174	(55/9)221	0/402
	متأهل	(50)28	(50)28	
سطح تحصیلات	کاردانی	(75)6	(25)2	0/108
	کارشناسی	(44/4)186	(55/6)233	
	کارشناسی ارشد	(14/3)1	(85/7)6	
	دکترای عمومی/ تخصصی	(52/9)9	(47/1)8	
محلّ سکونت	بومی	(73/8)90	(26/2)32	0
	غیر بومی	(34)112	(66)217	
محلّ اقامت	خوابگاهی	(45/6)109	(54/4)130	0/711
	غیر خوابگاهی	(43/9)93	(56/1)119	

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

همان‌طور که در جدول شماره 1 مشاهده می‌شود، دانشجویان علوم پزشکی (48/6 درصد) و آزاد (45/1 درصد) به نسبت بیشتر از دانشجویان وزارت علوم (33/3 درصد) در نماز جماعت شرکت می‌کنند. همچنین شرکت در نماز جماعت در بین دانشجویان بومی (73/8 درصد) به‌طور معناداری بیشتر از دانشجویان غیربومی (34 درصد) بود ($P<0/001$). علاوه‌بر این بین شرکت در نماز جماعت و هر یک از متغیرهای جنس، سن، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات و محلّ اقامت رابطه معناداری مشاهده نشد ($P>0/05$).

جدول شماره 2- نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای جهت بررسی تأثیر عوامل ترغیب‌کننده شرکت در نماز جماعت (مقدار آزمون=2)

عوامل	$\bar{X} \pm SD$	آماره t	مقدار P
مقبولیت یا ویژگی‌های نماز جماعت	۲/۲۴±۱/۰۴	5/04	0/000
سخنرانی مفید امام جماعت در زمان برگزاری نماز	۲/۱۰±۱/۰۴	2/13	0/033
حضور اساتید و مسؤولان در نماز جماعت	۱/۸۳±۰/۹۴	-3/90	0
شرکت دوستان نزدیک در نماز جماعت	۲/۱۸±۰/۹۹	3/83	0
نظافت و زیبایی محیط نمازخانه	۲/۴۶±۰/۹۹	9/93	0
نزدیک بودن وضوخانه به نمازخانه	۲/۴۱±۱/۰۲	8/54	0
وجود سرویس بهداشتی کافی	۲/۳۶±۱/۰۳	7/44	0
پخش اذان	۲/۵۲±۱	11/15	0
جذابیت اذان پخش‌شده	۲/۵۱±۱/۰۴	10/37	0
اعتقاد به ثواب حضور در نماز جماعت	۲/۷۶±۱/۰۳	15/81	0
ارتباط صمیمی با امام جماعت	۱/۸۰±۱/۰۲	-4/21	0
توجه والدین به مسائل دینی و شرکت آنان در نماز جماعت	۲/۵۰±۱/۰۶	9/94	0

نتایج جدول شماره 2 نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان، میانگین تمام عوامل ترغیب‌کننده شرکت در نماز جماعت به جز دو عامل «حضور اساتید و مسؤولان در نماز جماعت» و «ارتباط صمیمی با امام جماعت» به‌طور معناداری از حدّ متوسط (میانگین 2) بالاتر است ($P<0/05$). همچنین از بین عوامل مؤثر در ترغیب به شرکت در نماز جماعت، عامل «اعتقاد به ثواب حضور در نماز جماعت» بیشترین میانگین (2/76) را به خود اختصاص داده است و عوامل «پخش اذان»، «جذابیت اذان پخش‌شده»، «توجه والدین به مسائل دینی و شرکت آنان در نماز جماعت» و «نظافت و زیبایی محیط نمازخانه» به‌ترتیب با میانگین‌های 2/52، 2/51، 2/50 و 2/46 در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

جدول شماره 3- نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای جهت بررسی تأثیر عوامل ممانعت‌کننده شرکت در نماز جماعت (مقدار آزمون=2)

عوامل	$\bar{X} \pm SD$	آماره t	مقدار P
هم‌زمانی نماز با کلاس درس	2/36±11/1	6/92	0
انجام سخنرانی بین دو نماز	2/23±1/04	4/65	0
هم‌زمانی نماز با توزیع غذا	2/31±1/06	6/25	0
طولانی بودن نماز جماعت	2/41±1/07	8/12	0
عدم آشنایی با احکام و آداب نماز جماعت	1/65±0/81	-9/13	0
تمسخر دیگران	1/50±0/84	-12/40	0
سبک شمردن نماز	1/76±1/02	-4/93	0
نداشتن وقت کافی	2/24±1/01	5/01	0
وضعیت جسمانی بعضی افراد مانند بوی عرق بدن و ...	2/10±1/03	2/19	0/029
آمیختگی نماز با مسائل سیاسی	2/00±1/11	0/08	0/932
احساس تحجّر و عقب‌ماندگی	1/50±0/83	-12/90	0
انتظار زیاد جهت برپایی نماز جماعت	1/77±0/92	-5/30	0
شک به وقفی بودن محلّ نماز جماعت	1/51±0/88	-11/87	0

نتایج جدول شماره 3 نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان، از بین عوامل ممانعت‌کننده شرکت در نماز جماعت، میانگین عوامل «هم‌زمانی نماز با کلاس درس»، «انجام سخنرانی بین دو نماز»، «هم‌زمانی نماز با توزیع غذا»، «طولانی بودن نماز جماعت»، «نداشتن وقت کافی» و «وضعیت جسمانی بعضی افراد مانند بوی عرق بدن و ...» به‌طور معناداری از حدّ متوسط (میانگین 2) بالاتر

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

است ($P<0/05$) که از بین این عوامل مؤثر، بیشترین میانگین (2/41) مربوط به عامل «طولانی بودن نماز جماعت» بود و عوامل «هم‌زمانی نماز با کلاس درس» و «هم‌زمانی نماز با توزیع غذا» به‌ترتیب با میانگین‌های 2/36 و 2/31 در رتبه‌های بعدی قرار داشتند.

بحث

هدف از مطالعه حاضر بررسی عوامل تسهیل‌کننده و ممانعت‌کننده از شرکت دانشجویان در نماز جماعت در دانشجویان دانشگاه‌های سطح شهر کاشان بود که بر اساس یافته‌ها می‌توان چنین نتیجه گرفت که حدود نیمی از دانشجویان علوم پزشکی و آزاد در نماز جماعت شرکت می‌کردند، در حالی که در دانشگاه علوم پایه کاشان این میزان پایین‌تر بود. نتیجه این مطالعه همسو با تحقیقی است که در استان تهران انجام شد و نشان داد 47/7 درصد از دانشجویان در نماز جماعت شرکت نمی‌کنند [15]، در حالی که این میزان مشارکت در نماز جماعت در سایر مطالعات دیگر 37/3 و 7/5 درصد بوده است [17،16]. علاوه‌بر این، نتایج بررسی مجاهد و همکاران نشان داد که گرایش بالایی (83/5 درصد) نسبت به نماز جماعت در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی یزد وجود دارد که این اختلاف می‌تواند ناشی از تفاوت در گرایش‌های معنوی و مذهبی دانشجویان و دیگر عوامل تأثیرگذار باشد [11]. نتایج مطالعه حاضر نشان داد که دانشجویان بومی بیشتر در نماز جماعت شرکت می‌کردند که به نظر می‌رسد نتیجه تأثیر بافت مذهبی حاکم بر شهر کاشان باشد. نتیجه این مطالعه با تحقیقی که در همین زمینه در استان یزد بر روی 230 نفر انجام شده بود، هم‌خوانی دارد [11]. به نظر می‌رسد دانشجویانی که با خانواده خود زندگی می‌کنند، موانع اجتماعی و فردی کمتری در مورد اقامه نماز دارند. براساس یافته‌های پژوهش حاضر دانشجویان خوابگاهی تا حدودی بیشتر از دانشجویان غیرخوابگاهی در نماز جماعت شرکت داشتند، اما تفاوت معنی‌دار نبود و نتایج مطالعه مشابه با مطالعه نصیرزاده و همکاران در استان تهران و مجاهد و همکاران در یزد بود [18،11]. به‌نظر می‌رسد که دانشجویان خوابگاهی بیشتر تحت‌تأثیر هنجارهای اعمال‌شده توسط دانشگاه قرار می‌گیرند. در این مطالعه دانشجویان مجرد نسبت به متأهل بیشتر در نماز جماعت شرکت می‌کردند، نتیجه این مطالعه همسو با تحقیق نصیرزاده و عرفان‌منش بود و پسران بیشتر از دختران به نماز جماعت تمایل داشتند [18]. در حالی که پژوهشگران دیگر گزارش کردند که دانشجویان مؤنث نسبت به مذکر بیشتر در نماز جماعت شرکت می‌کنند که با مطالعه ما همخوانی ندارد [11]. به‌نظر می‌رسد علت این تفاوت، انگیزه شخصی و نقش آرامش روحی و روانی نماز در افراد مجرد باشد. براساس نتایج، عوامل مؤثر بر ترغیب به شرکت در نمازهای جماعت به ترتیب بیشترین میزان مربوط بود به: اعتقاد به ثواب حضور در نماز جماعت، پخش اذان، جذابیت اذان پخش‌شده، توجه والدین به مسائل دینی و شرکت آنان در نماز جماعت و نظافت و زیبایی محیط نمازخانه. بنابراین اعتقاد به ثواب حضور در نماز جماعت و پخش اذان و جذابیت اذان پخش‌شده در محیط‌های دانشگاهی بیشترین تأثیر را در حضور دانشجویان در نماز جماعت داشت. مجاهد و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، پخش اذان در محیط‌های آموزشی را مهم‌ترین عامل شرکت دانشجویان در نماز جماعت می‌دانند که همسو با مطالعه ما بود [11]. سایر مطالعات به نوعی دیگر و هم‌راستا با مطالعه ما بر نقش عوامل مؤثر بر شرکت در نماز جماعت اشاره کرده‌اند. نتایج مطالعات دیگر حاکی از آن است که افزایش حمایت خانواده، انگیزه شخصی، گرایش دوستان، مشارکت اساتید و مسؤولان، میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت را افزایش می‌دهد [19]. سایر مطالعات، محیط دینی خانواده و نقش والدین، فضا و کیفیت نمازخانه و وضوخانه و نقش امام جماعت و مسؤولان و دوستان و امکانات مناسب را نتیجه بیشترین تأثیر مشارکت دانشجویان در نماز جماعت می‌دانند [19،16،11]. در این مطالعه حضور اساتید و مسؤولان در نماز جماعت و ارتباط صمیمی با امام جماعت اثر کمتری بر حضور دانشجویان در نماز جماعت داشت که با نتایج مطالعات ذوالفقاری و مجاهد همسو است [12،11]. براساس یافته‌های پژوهش حاضر از بین عوامل مؤثر در عدم شرکت دانشجویان در نمازهای جماعت بیشترین میانگین مربوط به طولانی‌بودن نماز جماعت، هم‌زمانی نماز با کلاس درس، هم‌زمانی نماز با توزیع غذا، نداشتن وقت کافی و انجام سخنرانی بین دو نماز بود. نتایج مطالعه‌ای دیگر در مازندران نشان داد که تداخل زمانی نماز جماعت با ساعت کلاس از عوامل مؤثر در عدم شرکت دانشجویان در نماز جماعت می‌باشد که همسو با مطالعه حاضر بود [19]. همچنین در مطالعه‌ای دیگر، مجاهد و همکاران نشان دادند که عدم آشنایی با آداب نماز، هم‌زمانی با کلاس درس و توزیع غذا بیشترین تأثیر را در عدم شرکت دانشجویان در نماز جماعت دارد [11]. در سایر مطالعات نیز به مواردی نظیر طولانی‌شدن نماز جماعت، انجام کارهای شخصی، کلاس درس، توزیع غذا و بی‌حوصلگی دانشجویان نسبت به نماز جماعت اشاره شده است [12]. بنابراین، مسؤولان فرهنگی دانشگاه‌ها با برنامه‌ریزی دقیق‌تر می‌توانند عوامل ممانعت‌کننده از شرکت دانشجویان در نماز جماعت را رفع و عوامل تأثیرگذار را تقویت کنند که اکثریت دانشجویان

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

بتوانند در نماز جماعت شرکت کنند. از محدودیت‌های مطالعه می‌توان به عدم دسترسی به تمامی دانشجویان اشاره کرد، بنابراین این جامعه آماری نمی‌تواند بیانگر کلّ دانشجویان دانشگاه‌های سطح شهر کاشان باشد. درنتیجه توصیه می‌شود مطالعات دیگری بر روی کلّ دانشجویان سطح شهر کاشان صورت گیرد و فقط شامل دانشجویان دانشگاه آزاد، علوم پزشکی و علوم پایه نباشد، دانشگاه‌های پیام نور، غیرانتقاعی و فنی‌حرفه‌ای نیز لحاظ شود و براساس دانشکده‌ها تقسیم‌بندی صورت گیرد.

نتیجه‌گیری

اعتقاد به ثواب حضور در نماز جماعت و پخش اذان، بیشترین عوامل ترغیب‌کننده شرکت دانشجویان در نماز جماعت بود و بیشترین عوامل ممانعت‌کننده از شرکت دانشجویان در نماز جماعت شامل طولانی‌بودن نماز جماعت و هم‌زمانی نماز با کلاس درس می‌شد. از این‌رو با توجه به این‌که دانشجویان، مدیران و اداره‌کنندگان آینده کشور هستند، اقدامات مداخله‌ای توسط مسؤولان فرهنگی دانشگاه‌ها در راستای تفهیم مبانی دینی و فواید نماز جماعت و تقویت عوامل مؤثر و رفع موانع در حوزه جوانان و دانشجویان به شکل برنامه‌های آگاهی‌سازی ضروری است. جهت رعایت موازین اخلاقی کلیه فرم‌های اطلاعاتی بدون نام بود و به هر یک از شرکت‌کنندگان یک کد دو رقمی تعلق گرفت و رضایت آگاهانه شرکت‌کنندگان در این پژوهش رعایت شد.

تشکر و قدردانی

این مطالعه حاصل طرح پژوهشی مصوب شورای پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کاشان با کد 1397/176 می‌باشد. از دانشگاه علوم پزشکی کاشان و کلیه دانشجویان و عزیزانی که در انجام این پژوهش همکاری نمودند، کمال تقدیر و تشکر را داریم.

References:

[1] Qomie M. Alkhesal. Qom: Ketabchi Publisher; 1987. P. 621.
[2] Ray Shari M. Mizan Alhkmh. Qom: School of Islamic Boards; 2005. P. 375.
[3] Holy Quran. Trans: Makarem Shirazi N. Tehran: Dar Al-Quran Publication; 2016.
[4] Khomeinie R. Sahife Imem. 12th ed. Tehran: The Institute for Compilation and Publication of the Works of Imam Khomeini; 2006. P. 147.
[5] Alijavad M. Prayer importance. Student Seminar Proceedings, Institute of Culture, Tehran, Iran; 2011. P. 234.
[6] Rezvantalab M. Knowingly prayer. 10th ed. Tehran: Tehran University Publications; 2010.
[7] Yazdi MK. Orvatolvosgha. Trans: Ghomi A. Qom: Sobhe Piroozi Publication; 1970. P. 235.
[8] Ameli H, Ibn Hasan M. Tafsil Vasael al-Shiaela Tahsil Masael al-Sharia. Qom: Tebian Publisher; 1983. P. 372-4.
[9] Gharaati M. Beam of secret prayer. Qom: Cultural Center of the Lessons of the Quran Publication; 2011.
[10] The institution of the Supreme Leader's Representation at the Universities, (2003), Prayer and student, Maaref publication, Qom.
[11] Yagwobi H, Hassan Abadi Hor H, Pour Sharifi H, Akbari Zardkhani S, Hamid Pour H, et al. Study of the tendency to prayer prayer among students in terms of demographic variables. ***Culture at Islamic Univ*** 2013; 3 (7): 187-216.
[12] Mojahed S, Nasiriani K, Hashemian Z, Lotfi M, Eslami A. Affecting factors on student participation in congregation prayer at Shaheed Saddoghee University of Yazd. ***Culture Islamic Univ*** 2014; 4(3): 391-412.
[13] Ansari A, Vazirinejad R, Rafiee G, Dayyani S, Negahban T. Jamaat prayer encouraging factors from viewpoints of students and staff of Nursing Midwifery and paramedic faculty of Rafsanjan in 2010. ***Community Health J*** 2010; 6(1): 15-23.
[14] Zolfaghari A, Khalaji H. Investigating the Factors Affecting the Student's Presence in Congregational Prayer; Islamic Azad University, Tuyserkan Branch. ***Religion Communication*** 2013; 18(39): 63-77.
[15] Habibzade Khotba SR. Evaluation of religiosity among students of Tehran University. [Master Thesis]. Tehran: Sociology, Faculty of Humanities, Tarbiat Modarres University; 2004.
[16] Rahmani MJ. Investigating the Factors Affecting Students' Proportion and Unwillingness to Make Congregational Prayer. ***Cognitive Studies Islamic Univ*** 1388; 43(13): 171-99.
[17] AmidiMazaheri M, Karbasi M. Investigation of prayer among freshman students in Isfahan University of Medical Sciences, 2012. ***J Health Syst Res*** 2014; 10(1): 160-7.
[18] Nasirzadeh R, Erfan Mannish N, Hosseinchari M. Comparing the attitudes and attitudes of students living in dormitories and other students toward prayer and perception of individual and social and environmental barriers. ***Cognitive Studies at Islamic Univ*** 1390; 47(15): 3-19.
[19] Mollai Iveli M, Motevali Haghi F, Mohammadi Laini MB, Marzband R, Eslamifar M, Zakavi A. An Investigation into Some Affecting Factors on Students' Participation in Congregational Prayer in Mazandaran University of Medical Science, Sari, Iran. ***Religion Health*** 2018; 6(2): 11-9.

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]
PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com